

4. Про затвердження напрямів інвестування галузей економіки за рахунок коштів страхових резервів : Постанова КМУ № 1211 від 17.08.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1211-2002-п>
5. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
6. Ткаченко Н. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Н. В. Ткаченко ; НАН України, Ін-т екон. прогнозування. – К., 2004. – 20 с.
7. Чвортко Л. А. Тенденції розвитку страхування життя в Україні в умовах економічної нестабільності / Л. А. Чвортко // Сталий розвиток 2030: економічна, соціальна, екологічна та політична складові : матеріали доповідей міжнародної міждисциплінарної конференції (Грузія, Тбілісі, 2017). – Тбілісі – Львів, 2017. – С. 116-121.

Ящук Т. А.,
викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

НАПРЯМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Система вищої освіти, будучи індикатором і каталізатором сталого і високоефективного розвитку держави, стає пріоритетною та провідною сферою соціально-економічної політики, що безпосередньо впливає на рівень розвитку суспільства. У сучасних умовах збільшується її роль у вирішенні економічних, науково-технологічних, соціокультурних проблем, у збереженні національних особливостей і традицій, а також, у цілому, у глобальному впливі на розвиток продуктивних сил суспільства.

Важливим є те, що розвиток системи освіти залежить від достатнього фінансового забезпечення, що дозволяє оновлювати і множити інтелектуальний потенціал навчального закладу, його наукову, матеріальну і методичну базу. Необхідно докорінно змінити й оновити якість послуг, що надаються, підвищити рівень комп'ютеризації навчальних закладів, впровадити інформаційні технології, забезпечити сучасні підходи до підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, ввести нові економічні та управлінські механізми розвитку освіти.

Тому постає необхідність теоретичного дослідження проблем функціонування системи вищої освіти. Питання дослідження діяльності вищих навчальних закладів і механізму їх фінансування розроблено у працях багатьох українських та зарубіжних науковців: П. П. Андрєєва, П. М. Кулікова, О. О. Чечуліної, О. Ю. Бойко, В. Г. Борисенко, С. О. Черепанова, Ю. Б. Шаповал, Т. М. Боголіб, Я. Г. Бучковської, А. В. Величко,

В. І. Марцинкевича, Я. М. Нейматова, Г. Хога, Е. Моргана, Б. Дж. Стон, Н. Маркуччі, П. Друкера.

Разом з тим, потребують подальшого дослідження напрями фінансового забезпечення розвитку вищої освіти в умовах трансформації економічних відносин та пошуку оптимальних моделей діяльності вітчизняної системи вищої освіти.

Згідно зі статтею 71 Закону України «Про вищу освіту», фінансування державних вищих навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, з дотриманням принципів цільового та ефективного використання коштів, публічності та прозорості у прийнятті рішень [1].

Основні джерела фінансування розвитку освіти можуть доповнюватися джерелами, віднесеними до категорії додаткових. Серед них варто назвати такі:

- кошти, одержані за навчання, підготовку, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів згідно з укладеними договорами;
- плата за надання додаткових освітніх послуг;
- кошти, одержані за науково-дослідні роботи та послуги, виконані навчальним закладом на замовлення підприємств, установ, організацій та громадян;
- доходи від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, підприємств, цехів і господарств, від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання;
- дотації місцевих бюджетів;
- кредити банків;
- добровільні грошові внески, матеріальні цінності, одержані від підприємств, установ, організацій, окремих громадян;
- інші кошти [2].

Визначивши освіту і, зокрема, вищу освіту, стратегічним і пріоритетним напрямом розвитку, в останні роки держава дещо збільшила обсяги видатків із державного бюджету на освіту. Проте, воно є незначним, результатом чого є скорочення доступу громадян до отримання вищої освіти, передусім, на навчання за рахунок державного бюджету. Так, у 2017 році видатки зведеного бюджету на освіту збільшаться на 35,7% проти 2016 р. і складуть 168,4 млрд. грн. Другий крок – підвищення якості вищої освіти. Для цього уряд запропонував змінити підходи до виплати академічних та соціальних стипендій. Стипендії мають отримувати студенти, які успішно навчаються і ті, хто дійсно потребує державної підтримки. Стипендіальний фонд в порівнянні з 2016 роком збільшено на 576 млн грн. до 5,8 млрд. грн. Але ці кошти будуть

використовуватись більш ефективно: академічні стипендії виплачуються за рейтингом успішності, а соціальні – за критеріями, визначеними Кабінетом міністрів України [3].

Система фінансування повинна стати інструментом, через який здійснюватиметься ефективне управління, а саме:

- нова система фінансування вищої освіти має покласти край фінансуванню неякісної вищої освіти у державних та комунальних ВНЗ та підтримати якісну освіту у тих приватних ВНЗ, які спроможні надавати якісну вищу освіту;

- система фінансування вищої освіти має доповнювати систему забезпечення якості вищої освіти;

- питання фінансування того чи іншого вищого навчального закладу має ухвалюватися за результатами висновків незалежних установ із забезпечення якості вищої освіти. Гроші мають йти виключно в ті вищі навчальні заклади, які створюють відповідні умови для забезпечення якості вищої освіти. Тим самим ми маємо уникнути двох крайнощів, а саме чиновницького свавілля в розподілі фінансування поміж вищими навчальними закладами [4].

Основним показником, який характеризує зміни у вищій школі, є перехід на багатоканальне фінансове забезпечення вищої освіти, в тому числі за рахунок платного навчання та створення вищих навчальних закладів приватної форми власності. Для активізації розвитку вищих навчальних закладів, поліпшення якості освіти необхідно поступово збільшувати обсяг видатків на вищу освіту. Управління сучасним вищим навчальним закладом повинно бути орієнтовано на ефективне досягнення поточної фінансової мети [5].

Чинне законодавство різних країн надає вищим освітнім установам право самим використовувати кошти, що виділяються для здійснення освітнього процесу. Однак сучасні підходи до фінансування суттєво обмежують права освітніх установ і, певним чином, суперечать чинному законодавству про освіту. Усунення такого протиріччя можливе за умови подальшого вдосконалення системи фінансування шляхом:

- встановлення (визначення) для вузів обсягу бюджетного фінансування на основі бюджетної програми або програмно-цільового методу;

- надання освітнім установам можливості самостійного планування та управління бюджетним процесом на середньострокову (до 3–5 років) перспективу.

Ефективний процес управління фінансовими ресурсами вузу має базуватися на стратегічних фінансових орієнтирах, які передбачають розробку і реалізацію низки заходів для поточної діяльності вузів, спрямованих на досягнення нормальної стійкості системи фінансування і нарощування конкурентних переваг вузу.

Для розвитку фінансового забезпечення вищої освіти основними напрямками повинні бути:

– організаційні: розширення автономії вищих навчальних закладів (державне втручання в діяльність закладів освіти повинно обмежуватися контролем над використанням бюджетних коштів, виділених на підготовку студентів за державним замовленням, і дотриманням державних стандартів вищої освіти); забезпечення повного інноваційно-організаційного циклу для прикладних наукових розробок; активізація маркетингової діяльності вузів; своєчасне оновлення активів вузів;

– фінансові: розподіл бюджетних коштів не на основі нормативів, а за результатами діяльності, що стимулює відповідальність керівників освітніх установ за досягнення встановлених стандартів якості навчання; економне витрачання фінансових ресурсів; оптимізація дебіторської заборгованості та організаційної структури ВНЗ; застосування лізингових і кредитних інструментів у фінансовому забезпеченні; зміна в політиці ціноутворення на освітні послуги; формування запасів фінансових ресурсів; фінансова підтримка кращих студентів контрактної форми навчання; застосування системи матеріального заохочення працівників за успішні проекти із залучення додаткових фінансових ресурсів.

Таким чином, реалізація запропонованих заходів має сприяти розвитку ініціативи і розширенню самостійності, економічної автономії вищих навчальних закладів. Важливим у вдосконаленні фінансового механізму вищої освіти є активізація ролі позабюджетних джерел, в тому числі коштів за надані освітні послуги, від виконання договірних робіт господарського характеру, спонсорських коштів тощо.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/page5>.
2. Шрамко О. О. Проблеми фінансування освіти на сучасному етапі [Електронний ресурс] / О. О. Шрамко, Е. В. Бахчеван // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 2. – С. 289–293. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2014_2_47.
3. Освіта – пріоритет державного бюджету України у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://budget2017.info/pages/education>.
4. Федорченко Ю. Про реформу фінансування вищої освіти [Електронний ресурс] / Ю.Федорченко. – Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/51399/>.
5. Труфіна Ж. С. Фінансове забезпечення вищої освіти в Україні, стан та шляхи удосконалення [Електронний ресурс] / Ж. С. Труфіна, А. О. Труфен // Економіка. Управління. Інновації. – 2012. – № 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_1_59.